

DOSYA KONUSU
SİYER BAĞLAMINDA AİLE

SİYER BAĞLAMINDA AİLE

FATİMATÜZ ZEHRA KAMACI
DOÇ. DR.
MARMARA Ü. İLAHİYAT FAK.

İster “kan ve evlilik bağına dayanan bir birlik” olarak tanımlansın, isterse “aynı gaye uğrunda mücadele eden” herkesi ortak çatı altında toplayan bir tabir olarak anılsın aile, olumlu anlamlar içeren bir kelimedir. Çünkü aile, “birlik ve beraberliğe” vurgu yapar. Aileyi aile yapan temel unsurlarla ilgili görüşler ise “anlam genişlemesine” ya da günümüzde olduğu gibi “anlam daralmasına” uğrayarak tarih boyunca değişiklik göstermiştir.

Bilindiği üzere, zaman ve mekânla bağlantılı hiçbir hadise, kendi geçmişinden bağımsız düşünülmez. Hz. Peygamber hayatı ve Hz. Peygamber dönemi de cahiliyeden bağımsız değildir. Kabilenin esas olduğu Câhiliye Arap toplumunda aile, “aynı soydan gelip aynı kabileye mensup olmak” şeklinde son derece geniş bir anlam ifade etmektedir. Cahiliyede aile zımnen inanç, örf, adet, gelenek ve atalara saygı birlikteliğini de ifade etmektedir. Açıktır ki Mekke’nin tarıma elverişli olmayan, merkezî devlet ve sistemli bir eğitimden uzak, hak ve adaletin tesis edilebileceği müesseselerden yoksun ve Kâbe’ye duyulan saygının mümkün kıldığı ticarete dayalı zor koşullarında ayakta kalabilmek ve hayata tutunabilmek, aynı soydan gelen kimselelerin sayıca çok olmasına ve haklı ya da haksız olduğuna bakılmaksızın aile fertlerinin korunmasına bağlıdır.

Cahiliyede kan bağına ve evliliğe dayanan akrabalık bağları önemliydi. Zaten Hz. Peygamber’in baba tarafından dördüncü dedesi olan Kusay’ın Kureyş kabilesi mensuplarını Kâbe çevresine yerleştirmesinden sonra oluşan Mekke toplumunda, herkes birbiriyle uzaktan ya da yakından ama muhakkak ak-

raba idi. Bu yüzden, soyunun geçmişini bilmek, bir arada yaşadığı insanların geçmişini bilmek anlamına da gelmektedir. Cahiliyede nesep bilgisinin önemli olmasının temel sebebi bu olsa gerektir. Mekke, her yıl Hac mevsiminde Arap Yarımadası'nın dört bir köşesinden gelen ve Kâbe'yi mabet kabul eden toplulukların akınına uğrasa da Kâbe çevresinde meskûn olma ayrılacağı Kusay'dan sonra hep Kureyş'e ait olmuştur. Bu yüzden de "ortak nesep ve ortak kabile" anlayışına dayalı bu topluluk kendi iç dinamiklerine bağlı kalmış, tıpkı Orta Arabistan coğrafyası gibi Orta Arabistan nüfusu da kuzey ve güneyden gelecek etkilere büyük ölçüde kendisini kapatmıştır.

Cahiliye döneminde aile içi ilişkilerin genel durumuna bakıldığında bu hususun, cahiliye dönemi Mekke'sinde Kureyş kabilesinin ortak atasından doğan alt kolların aşağıya doğru genişlemesiyle ortaya çıkan piramidal yapıyla doğrudan bağlantılı olduğu ve şu şekilde formüle edildiği görülmektedir. *"Ben erkek kardeşime karşıyım; erkek kardeşim ve ben kuzenlerimize karşıyız; ben, erkek kardeşim ve kuzenlerim diğerlerine karşıyız."* Bu ifade Ca'fer b. Ebû Tâlib'in Habeşistan Necâşi'sine İslâm'ı anlatırken yaptığı cahiliye tanımlaması ile birlikte değerlendirildiğinde, cahiliyede aile yapısının önemli bir özelliği gün yüzüne çıkmaktadır. Bilindiği üzere Resûlullah'ın amcasının oğlu Ca'fer-i Tayyâr o meşhur konuşmasında Cahiliyede akrabalık bağlarını kopardıklarını (naktau'l-erhâm) Hz. Peygamber'in ise akrabalık bağını gözetmeyi (sılatü'r-rahm) kendilerine emrettiğini söylemiştir. Herkesin birbiriyle uzaktan ya da yakından akraba olduğu ve güçlü olmanın sayıya dolayısıyla güçlü bir aile bağına dayandığı bir toplum için Ca'fer'in "akrabalık bağlarını koparmaktan" kastettiği, tam olarak yukarıdaki formülde ifadesini bulmaktadır. Kast edilen şudur: "Kişisel mevzularda ayrı düşsen bile ortak çıkarlar uğruna kendine en yakın olanlarla ittifak kurup daha uzak akrabalarla mücadele et". Zaten eyyâmü'l-arab denilen edebiyat içerisinde anlatılan savaşların büyük bir bölümü birbiriyle akraba topluluklar arasında cereyan etmiş, uzaklık yakınlık durumuna göre aileler arasında oluşan ittifaklar savaşların kaderini belirlemiştir.

Cahiliye döneminde ailenin merkezinde baba, dede, yani erkek soyundan gelen atalar zinciri yer almaktadır. Bunda kabile yaşamında, kas gücüne dayalı savaşların varlık-yokluk mücadelesinde kritik rol oynamasının etkisi büyüktür. Ailede annenin, yani kadının fonksiyonu ise çocuk dünyaya getirme -ki makbul olan erkek çocuk doğurmaktır- ve

gündelik işleri yapmak suretiyle aile bireylerine hizmet etmekle sınırlıdır. Cahiliye döneminde kadın, eğer zengin ve aristokrat bir aileye sahipse eşini seçebilmekte, çalışma hayatında yer alma, seyahat etme, fikrini ifade edebilme gibi özgürlüklere sahip olabilmekte, saygı görmektedir. Oysa orta ve alt tabakaya mensup kadınlar için çoğu zaman bu haklardan söz etmek mümkün değildir.

Cahiliye döneminde çok eşle evlilik esas olmakla birlikte, toplum içerisinde monogamiyi benimseyenler de mevcuttur. Cahiliyede özellikle asil aileler meşru nikâhla ilan edilmiş evliliklerden doğan çocuklarla nesillerinin devam etmesini önemsemekle birlikte, nikah akdi ve şekilleri, bu akitten doğan şart ve yükümlülükler hususunda, toplumdaki herkesi bağlayan bir kurallar bütünü ya da bir sistem bulunmamaktaydı. Köle ve cariyeler, azat edilseler dahi ailenin bir parçası konumundadırlar. Ancak “parçası” ifadesi bir olumlama içermemektedir. Tam tersine cahiliye döneminde köle ve cariye ifadelerinin hak ve hukukla yan yana kullanılması mümkün olmadığı gibi hürriyetlerini kaybetmiş bu kimselerin durumu, sahiplerinin vicdanına ve merhamet algısına göre değişiklik göstermektedir.

Hz. Peygamber’in İslâm’ı tebliğ etmesiyle birlikte cahiliye dönemi aile yapısının olumsuz özelliklerini gideren, olumlu özelliklerinin devamını öngören bir sistem ortaya konulmuştur. Hz. Peygamber kabile asabiyetinin üç noktada değişmesini arzu etmiştir. İlki, ortak çıkarlar uğruna haklı olup olmadığına bakmaksızın, aynı soydan geldiği kimseleri sonuna kadar körü körüne desteklemek meselesidir. Hz. Peygamber, böyle bir bireye verilecek en iyi desteğin, onu ikaz etmek ve hatta mümkünse yanlış yapmasına engel olmak olduğunu izah etmiştir. İkincisi ise yukarıda izah ettiğimiz piramidal yapı ile ilgilidir. Kur’an-ı Kerîm ve hadislerdeki sıla-yı rahim vurgulu ifadelerde görülebileceği üzere soyca en yakınla ittifak edip uzak olanla mücadele etmek yerine, uzaklığa yakınlığa bakılmaksızın bütün akrabalarla iyi geçinme, aile çatısı altında birleşerek ötekine destek olma tavsiye edilmiştir. Veda hutbesinde Hz. Peygamber’in kan davalarını sona erdiren açıklamaları bu noktada önem taşımaktadır. Hz. Peygamber’in değiştirmek istediği üçüncü husus, soy-sopla övünmektir. Hz. Peygamber müteaddit defalar yaptığı açıklamalarla, kişinin bir aileye aidiyetinin kişisel emek ve çabasıyla gerçekleşmediğini, bunun tamamen Cenab-ı Hakk’ın takdiri ile belirlendiğini izah etmiş, binâenaleyh insanı aşan

böyle bir durum hakkında övünme ya da utanç duymanın anlamsızlığını ortaya koymuştur.

Yukarıda, kan bağı olmaksızın da ortak hedef ve idealler uğruna bir araya gelen kimselere aile denildiğini ifade etmiştik. İşte Hz. Peygamber, aile içi ilişkilerle ilgili bir yandan kabile asabiyetinden kaynaklanan yanlışları düzeltmeye çalışırken bir yandan da aile kavramını genişletmeyi hedeflemiştir. Hz. Peygamber'in Müslümanlardan beklediği artık, mikro düzeyde var olan kan ve evlilik bağına dayalı aile birlikteliği şuurunu, makro düzeyde din birlikteliğine taşımalarıdır. Bu çaba "Müslümanlar kardeşler" hadisinde adeta sloganlaşmıştır.

Hz. Peygamber döneminde aile bireylerinin hak ve yükümlülükleri yeniden tanımlanmıştır. Erkeğe ailenin geçim standartlarını yükseltme, koruma, aile bireylerinin can ve mallarına sahip çıkma noktasında önemli vazifeler yüklenirken, kadının yuvayı kuran ve aile bireylerini bir arada tutan yönüne vurgu yapılmıştır. Erkeğin sahip olduğu fiziksel gücün aile bireylerine zulmetme ayrıcalığı değil, aksine koruyup kollama vazifesi yüklediğinin altı çizilirken, kadına anne olarak cahiliyede hiç tanımlanmamış payeler verilmiştir. Hz. Peygamber'in kadınların hak aradığı bir merci olarak baktığı davalarda cahiliyede asil zümre kadınlarına has olarak algılanan ayrıcalıkları toplumun orta ve alt kesimine yaymaya çalıştığı dikkatleri çekmektedir. Böylece kadının ailenin ayakta kalmasındaki rolü pekiştirilirken bir yandan da fikirleri olan, bunları çekinmeden söyleyebilen, sosyal hayatta ve çalışma hayatında yer alan kadın portreleri Hz. Peygamber döneminden günümüze yansımıştır. Hz. Peygamber ayrıca, köle ve cariyelerin cahiliye döneminde olduğu gibi sözde değil gerçek anlamda ailenin birer parçası olması yolunda önemli telkinlerde bulunmuştur.

Aile kavramı, tarih boyunca önemli olmuştur. Her yüzyıl, her toplum ve medeniyet bu kavrama dair farklı tanımlamalar yapmıştır. Bugün bir değişim yaşanmaktadır. Dijital platformlarda yaşanmaya başlanan 21. yüzyıl dünyasında artık "anne-baba ve çocuklar" şeklinde çekirdek aile tanımı ön plana çıkmış, hatta teknolojinin getirdiği yalnızlıkla yeri gelmiş her bir birey, tek başına aile olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Bu gelişmelerin farkında olmak ve bunların değerler dünyamızda nasıl karşılık bulması gerektiğine karar vermek, tarih perspektifimiz ve şuurumuzla doğru orantılıdır. Hz. Peygamber sosyal hayatın tüm veçhelerinde olduğu gibi aile konusunda da insan yaratılışına en uygun koşulları, değerler yükleyerek açıklamış ve kendi hayatına tatbik

etmiştir. Siyer Araştırmaları Dergisi'nin yeni sayısının “Siyer Bağlamında Aile” konusunu mercek altına alması, Hz. Peygamber'in hayatını ve dönemini aile nokta-i nazarından her yönüyle inceleme fırsatı sunacağından, sadece tarihî bir dönemi aydınlatmak açısından değil, onun gelecek nesillere olan rehberliği açısından da önemli ve kıymetli bir çaba olarak değerlendirilmelidir.

CENNETTE
KURULAN VE
CENNETTE DEVAM
EDECEK OLAN
KUTLU YUVA: AİLE

ALİ AKPINAR
PROF. DR.
NECMETTİN ERBAKAN Ü. İLAHİYAT FAK.

Olması Gereken Aile Yuvası:

A ile yuvası cennette kuruldu. Önce Hz. Âdem yaratıldı, ardından eşi Hz. Havva yaratıldı. Onlarla başladı hayat ve onlarla kuruldu ilk aile. *“Ey Âdem dedik, sen ve eşin cennete yerleşin, orada olandan istediğiniz gibi bol bol yiyin, yalnız şu ağaca yaklaşmayın; yoksa zalimlerden olursunuz.”*^[1] Onlar karı koca birlikte yaşadılar cennette. Sonra yasak meyveden yediler. Birlikte çıkarıldılar cennetten, birlikte tevbe ettiler ve tevbeleri kabul edildi. Bu sefer ilk aile onlarla dünyada devam etti. Hz. Âdem ile Hz. Havva çiftinden çoğalan erkek ve kadın çiftler yeni aileler kurdular, insanlığın nesli aile yuvasıyla devam etti.

Aile, pek çok peygamberin de hayatında vardı. *“And olsun ki, senden önce nice peygamberler gönderdik; onlara eşler ve çocuklar verdik.”*^[2] İnsanlığın önderleri kurdukları aile yuvalarıyla insanlığa örnek oldular. Onların soyundan pek çok insan yetişti. Cennette kurulan aile, dünya hayatında taraflara cennet hayatını yaşatması gereken bu kutlu yuvadır. İslam ailesinde karı-koca birbirlerinin cenneti, çocuklar da cennet meyveleri mesabesinde. Bireyler birbirlerini böyle görmelidirler.

Temeli cennette atılan aile yuvası dünya hayatında hep devam etti. Ahiret yurdunda da devam edecektir. Yüce Rabbimiz, cennetlikleri bize anlatırken onların eşleriyle ve zürriyetleriyle birlikte cennette ağırlanacaklarını haber verir. *“İşte onlara bu dünyanın iyi sonucu, girecekleri Adn cennetleri vardır; babalarının, eşlerinin, zürriyetlerinden iyi olanlar da oraya girerler.”*^[3] *“Onlara şöyle denir: Siz ve eşleriniz, ağırlanmış olarak cennete giriniz.”*^[4] *“Doğru-*

[1] Bakara 2/35; A'râf 7/19.

[2] Ra'd 13/38.

[3] Ra'd 13/23.

[4] Zuhruf 43/70.

su bugün, cennetlikler nimetlerle meşguldürler. Onlar ve eşleri gölgeliklerde, tahtlar üzerine yaslanmışlardır. Orada meyveler ve her istedikleri onlarındır. Merhametli olan Rab katından onlara selam vardır."^[5] Dolayısıyla evliliğe adım atan eşler, yalnızca bu dünya hayatında birbirlerine eş seçmekle kalmıyorlar, onlar aynı zamanda cennet yoldaşı da seçmiş oluyorlar. Bunun için eş seçerken birbirlerine cenneti kazandıracak adayları tercih etmelidirler. Nitekim Hz. Peygamber (as), bir hadislerinde aile yuvasının kuruluş amaçlarını açıklarken, cenneti kazandıracak eş seçimine özellikle vurgu yapar ve mealen şöyle buyurur: *Dört amaç için yuva kurulur: Zenginlik, güzellik, asalet ve din. Sen dini seç/dini esas al, iki yakan bir araya gelsin/ işlerin rast gitsin/ellerin dert görmesin.*^[6]

Bizim kültürümüzde aile yuvası *Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile* kurulur. Çünkü Yüce Allah emretmiştir aile yuvası kurmayı. Peygamberimiz de kurduğu örnek aile yuvası ile bizlere en güzel model sunmuştur. Aynı zamanda bizleri, aile kurmaya teşvik etmiştir. Hayat düsturumuz Kur'an'da aile yuvası kurmayı teşvik eden, aile yuvasının huzurlu bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için gerekenleri açıklayan pek çok ayet yer alır. İçinizdeki bekârları, kölelerinizden ve cariyelerinizden iyi olanları evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir. Allah lütfu bol olandır, bilendir.^[7] Bu konuda Peygamberimizden de pek çok hadis gelmiştir: *Nikâh benim sünnetimdir. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse o benden değildir Evlenin, zira ben kıyamet günü diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar edeceğim.*^[8] Gençler, sizden evlenmeye güç yetiren evlensin. Zira o gözü ve namusu haramdan korur. Evlenmeye güç yetirmeyen de oruç tutsun. Çünkü oruç haramdan koruyarak kalkandır.^[9]

"Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile" cümlesi İslam ailesinin patentidir. Çiftler Allah ve Rasûlü'nün ölçüleriyle dünya evine girerler. Evlilik öncesi söz kesimi, nişan, nikâh ve düğün merasimleri hep bu ölçüler çerçevesinde olur. Evlilik sonrasında da aile hayatında hep bu ölçülere göre hareket edilir. Anlaşmazlıklar bu ölçülere göre çözüme kavuşturulur. Zira ailede kadın erkek birbirini Yüce Yaratıcının emaneti olarak görürler ve o emanete ihanet etmemeye gayret sarf ederler. *Ey insanlar, siz kadınları Yüce Allah'ın emaneti olarak aldınız!*^[10]

[5] Yasîn 36/55-58.

[6] Buhârî, Müslim, Ebû Davûd, İbn Mâce.

[7] Nûr 24/32.

[8] İbn Mâce, Nikâh 1.

[9] Buhârî, Müslim.

[10] Veda Hutbesinden.

Sorumluluğu öteleyip hakkı önceleyen Batı kültürüne karşın bizim kültürümüz, sorumlulukları önceler. Haklar sonra gelir. Kişiler önce sorumluluklarını yerine getirmeli, haklarını hak etmelidirler. Çalışan hak etmeden ücret almaz. Önce çalışır hak eder, sonra ücretini helalinden alır. Aile ilişkilerinde de bu böyledir. Zira *“Kadınların yükümlülükleri kadar meşru hakları vardır...”*^[11] Aile bireyleri birbirlerine karşı önce sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Aile reisi sorumluluğunu yerine getirirse karısının ve çocuklarının haklarını ödemiş olacaktır. Aynı şekilde kadın, aile içerisinde sorumluluklarını yerine getirirse kocasının hakkını ifa etmiş olacaktır. Benzer şekilde çocuklar sorumluluklarını yerine getirdiklerinde, anne babalarının haklarını ödemiş olacaklardır. Ancak her birey sorumluluğunu düşünmeden ve layığı ile yerine getirmeden hak arama peşine düşüncüde yuvada sorunlar baş gösterecektir.

Kur'an'a göre, aile yuvası Yüce Allah'ın ayetlerinden bir ayetdir. *“İçinizden, kendileriyle huzura kavuşacağımız eşler yaratıp; aramızda muhabbet ve rahmet var etmesi, O'nun varlığının belgelerindedir. Bunlarda, düşünen millet için dersler vardır.”*^[12] Buna göre ailenin bireyleri aile yuvasını ve o yuvada birbirlerini bir ayet olarak görmeli ve birbirlerine saygı duymalıdır.

Yüce Rabbimizin ısrarla birleştirmemizi istediği bağlar, özellikle ve öncelikle aile yuvasındaki bireyler arasındaki bağlardır. Zira akrabalar içerisinde en uzun beraberlikler karı-koca ve çocuklar arasında yaşanır. *“O müminler, Allah'ın ahdini yerine getirirler, anlaşmayı bozmazlar. Onlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi birleştirirler, Rablerinden korkarlar; kötü hesaptan ürkerler.”*^[13] *“Onlar Allah'la yapılan sözleşmeyi kabulden sonra bozarlar. Allah'ın birleştirilmesini buyurduğu şeyi ayırırlar ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar; zarara uğrayanlar işte onlardır.”*^[14] Ayetlerde Allah'ın birleştirilmesini emrettiği bağlar; iman, akrabalık, beşerî ve ahlaki bütün ilişkileri kapsar.

Yüce Allah'ın en sevmediği helal olarak nitelenen boşa(n)ma söz konusu olduğunda ise taraflar aralarındaki hısnımlığı, hasımlığa dönüştürmeden yine bu ilahî ölçüler doğrultusunda aile yuvasını sonlandırır. Zira hısnımlık son bulsa da İslam kardeşliği son bulmaz, son bulmamalıdır. Bu nedenle Kur'an'da talak ile ilgili bir sure ve konuyla alakalı pek çok ayet yer alır. Bu ayetler, taraflardan birbirlerinin haklarını çiğnemenen, usulüne uygun bir şekilde yuvayı sonlandırmalarını ister.

[11] Bakara 2/228.

[12] Rûm 30/21.

[13] Ra'd 13/20-21.

[14] Bakara 2/27; Ra'd 13/25.

Günümüzde Aile Yuvası:

İnsanımız, ilk Peygamber ve eşi tarafından temeli cennette atılan, peygamberlerin sünneti olan aile yuvasının önemini ne yazık ki tam olarak kavrayamadı. Aile yuvasını kendilerine cenneti kazandıracak bir cennet hayatının yaşandığı yuvaya dönüştüremedi. Aile yuvası kurulurken dünyalıklar tercih edildi, din esas alın(a)madı. Sonuçta huzursuzluklar içerisinde kıvranan yahut kuruluşundan kısa zaman sonra yıkılma ile karşı karşıya kalan bir kuruma dönüştü yuvalar.

Bugün de aile yuvaları görünüşe göre yine *Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile* kurulmaktadır. Maalesef bu ifade sözde kalmaktadır. Bu sözle bir araya gelen taraflar bu sözün farkında değiller çoğu zaman. Artık, ne nişanlar, ne düğünler *Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile* icra ediliyor, ne de kurulan aile, Allah ve Rasûlü'nün ölçüleri doğrultusunda varlığını sürdürabiliyor. İnsan olmanın, insanlarla beraber olmanın tabii bir sonucu olan sorunlarla karşılaşıldığında Allah ve Peygamber'inin ölçülerine müracaat etmek kimsenin aklına gelmiyor. Çaresizlik içerisinde kıvranan taraflar, aileler ve yetkililer çözümü daha çok bize uymayan beşerî ideolojilerin belirlediği çözümlerde arıyorlar. Aile yuvasının bitme noktasına geldiği batı kültüründen devşirme söylemlerle problemlerin üstesinden gelinmeye çalışılıyor ve başarılı olunamıyor.

Sevgi ve merhamet/meveddet ve rahmet temelleri üzerine kurulan ve bu değerlerle yaşaması gereken aile yuvasında dünyevîleşmenin ve kontrolsüz teknolojinin pençelerinde savrulan, içerisinde buldukları nimetin farkında olmayan bireyler arasında güven duyguları zayıflamakta, sıcak ve samimi ilişkiler sona ermektedir. Dünyanın öteki uçlarında kendilerine güya, sanal dost-arkadaş arayan bireyler, aile içerisinde birbirlerinden uzaklaşmakta, bir arada yaşarken yalnızlaşmakta; sevgi ve merhamet ocağı olması gereken yuvayı stres ve buhran odağına dönüştürmektedir.

Aile yuvasının saygınlığı dile getirilse bile, gerçekte bu kuruma o gözle bakılmıyor. Dünyevî gerekçelerle evlilik, sürekli ötelenmekte ve ileri yaşlarda kurulan yuva basit ve güncel sorunlar karşısında yıkılma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Yasal kimi yaptırımlar boşa(n)mayı geciktirse bile, aile yuvasını yıkma sıradanlaşıyor ve yuvayı sonlandıran taraflar birbirlerine düşman kesiliveriyorlar. *Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile* bağdaşmayan nafaka ödemeleri, çocukların velâyeti konusundaki çekişmeler açılan yaraları derinleştirmeye devam ediyor. Beşerî yaptırımlardan istediği sonucu alamayan taraflar şiddete başvurma ve intihar gibi meşru olmayan yollara sapıyor.

Aile bireyleri hep hak peşinde koşmakta, sorumluluklarını doğru bir şekilde bilen, hatırlayan ve gereği gibi yerine getirenler gitgide azalmaktadır. Bunun sonucu olarak, taraflar birbirlerine karşı sürekli hak arama mücadelesi vermektedirler. Netice itibariyle, aradaki uçurum derinleşmekte, bireyler arasındaki güven sarsılmakta, sevgi bağları zayıflatılmaktadır. Nihayet hak etmediği halde hakkını arayan, fakat bunun yanında sorumluluğunu hiç aklına getirmeyen bireyler çaresizlik içinde kıvranıp durmaktadırlar.

Çarelerin tamamen tükendiğinde başvurulması gereken *talak/boşa(n)ma* tarafların birbirlerini tehdit aracı olarak sıkça kullandıkları ve kolaylıkla başvurdukları bir yol olmuştur. Aylarca ve hatta yıllarca devam eden bu süreçte taraflar birbirlerine nasıl maddî-manevî zarar verebilmenin yollarını aramakta ve birbirlerine verdikleri zararı kazanım olarak görmekte, bu arada kazanımı olmayan bu mücadelede hem kadın hem erkekler hem de aileleri ve özellikle de çocuklar büyük mağduriyetler yaşamaktadırlar.

Çözüm ise *Allah'ın emri, Peygamber'in kavli ile* kurulan aile kurumunun yeniden fabrika ayarlarına dönmesidir. Unutmayalım ki Cenâb-ı Hakk'ın hak dini olan İslâm, her hak sahibine hakkını vermiştir. Onda her soruya cevap, yaşanılabilecek her soruna bir çözüm vardır. O halde yapılması gereken; *Müslümanım Elhamdülillah* sözünün Allah ve Rasûlü'nün her alandaki ölçülerine teslim olma taahhüdü olduğunun bilincinde hareket etmektir.

AİLE HAYATI
ÜZERİNDEN
HZ. PEYGAMBER'E
SALDIRILARA SEBEP
OLAN BİR RİVAYET

ŞEFAETTİN SEVERCAN
PROF. DR.
ERCİYES Ü. İLAHİYAT FAK.

İlk dönemden itibaren kaynaklarda kendilerine yer bulmuş bazı siyer ve tefsir rivayetlerini fırsat bilen İslam karşıtları, bu rivayetleri sık sık servis ederek Hz. Peygamber'e evlilikleri ve aile hayatı üzerinden saldırıda bulunurlar.[1] Bu yazıda bu saldırıların yoğunlaştığı konulardan biri olan Hz. Peygamber'in Zeyneb bint Cahş ile evlenmesini ele alınacaktır.

Hz. Zeyneb (ö. 641 M.) Cahş b. Ri'âb ve Ümeyme bt. Abdülmuttalib'in kızlarıdır. Ümeyme, Hz. Muhammed'in babası Abdullah'ın kız kardeşi olup Hz. Muhammed'in halasının kızıdır. Hicretin ikinci yılının ikinci yarısında otuz beş yaşlarında iken Resûlullah (sas) Zeyneb'i hürriyetine kavuşturduğu eski kölesi Zeyd b. Hârise'ye ister. Hz. Zeyneb, Zeyd'i kendisine uygun görmediğini, mehir bile istemeksizin kendisiyle evlenmeyi arzu ettiğini Hz. Peygamber'e söylemiş ancak Resûlullah bunu kabul etmemiştir. Resûlullah (sas) Zeyd'i çok iyi tanıyor, onun ailesine huzur verecek bir kişiliğe sahip olduğunu görüyordu. Zeyneb'in onu tanıyınca seveceğini ve bu evliliğin sonucunun iyi olacağını düşünüyordu. Daha önemlisi Resûlullah (sas) bu evlilikle, hürriyetine kavuşmuş kölelerin durumlarının hala kölelikleri devam ediyormuşçasına olumsuz şartlarda devam etmesine sebep olan geleneksel hukuka dayalı her çeşit kısıtlılıklarını ortadan kaldırmak istiyordu. Bu sebeplerle Resûlullah (sas), *"Ben onu senin için uygun görüyorum"* buyurdu. Resûlullah'ın ısrarını gören Hz. Zeyneb Resûlullah (sas)'i kırmadı ve onun hatırı için hicretin 2. yılının ikinci

[1] Bu saldırılar için bakınız: İbrahim Sarıçam-Mehmet Özdemir-Seyfettin Özşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, Nobel Yayınevi, Ankara 2011, s. 311; 319; "İslam Kaynaklarında Hz. Muhammed'in Cinsel Hayatı", İkibine *Doğru*, 22-28 Mart 1987, s. 8-14.

yarısında (m. 624) Zeyd ile evlendi. Ancak bu evlilik bir türlü Hz. Peygamber'in beklediği gibi gitmiyordu. Hz. Zeyneb, Zeyd'i pek kabullenemedi. Geçimsizlik vardı ve tarafların rahatsızlığı giderek artıyordu. Her iki taraf da birbirini sık sık acı sözlerle üzüyordu. Bu süreçte Zeyd, zaman zaman Hz. Peygamber'e geliyor ve *"Zeyneb'in kendisine karşı dilinin pek sertleştiğini ve ondan ayrılmak istediğini"* dile getiriyordu.

Resûlullah (sas) ise, bu başarısız evliliğe kendisinin sebep olduğunu düşünerek, Zeyneb'e karşı bir sorumluluk hissediyordu. Muhtemelen bu sorumluluktan kurtulmak için Resûlullah; (sas) Hz. Zeyneb, Hz. Zeyd'den boşandıktan sonra Zeyneb'in baştaki isteğine dönerek onunla evlenip, böylece taşıdığı büyük sorumluluktan kurtulmayı düşünmüştü. Bundan daha da önemlisi, yine bir cahiliye geleneği olan *"kendi evlatlığının boşadığı kadınla evlenme yaşadığını"* ortadan kaldırmış olacaktı. Ancak, *"evlatlığının boşadığı kadınla evlendi"* şeklinde kötü niyetlilerin dedikodusundan çekindiği için de bu isteğini içinde tutuyordu. Dolayısıyla Hz. Peygamber, halkın özellikle münafıkların, *"evlatlığın boşadığı eş ile evlenmeyi"* kötüye kullanıp dedikodu yapmalarından çekinerek Zeyd'den eşini boşamamasını istiyordu. Hz. Zeyd'in kendisine her gelişinde, *"Sabret! Eşini boşama! Allah'tan kork!"* diyerek onu kararından bir süreliğine daha vazgeçiriyordu. Sonuçta bu evlilik daha fazla sürdürülemedi ve nihayet Zeyd ile Zeyneb ayrıldılar.

Bundan bir buçuk yıl önce Resûlullah üzerine kutlu hayalleri olan Zeyneb, şimdi hiç de dengi olarak görmediği birinin boşadığı kendince mağdur dul bir kadındı. Bunun yanı sıra geleneksel cahiliye hukukuna dayalı kısıtlılıkların ortadan kaldırılıp, *"evlatlıkların, hanımlarını boşamaları ya da ölmeleri halinde onların hanımlarıyla evlenmek hususunda müminlere bir zorluk olmayacağı"* hususunda fedakârca rol aldığı için İlahî ödüle layık olmuştu. Allah ona dünyada bu ödülü, peygamber eşi olma şerefine nail kılarak vermeyi murat etti ve Ahzab Suresi'nin 37-38 ayetlerini göndererek meseleyi kökünden çözüp bütün sıkıntıları ortadan kaldırdı:

"(Resûlüm!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye: 'Eşini yanında tut, Allah'tan kork!' diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi, insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lâayık olan Allah'tır. Zeyd, o kadından ilişkisini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlatlıkları, karlılarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir. O halde, Allah'ın kendisi için takdir ettiği şeyi yapmasından dolayı Peygamber'e hiçbir suç isnat edilemez."

Meselenin bu İlahî çözümü herkesi rahatlattı ve h. 3. yılın 11. ayı olan Zilkâde'de (m.14 Şubat-14 Mart 625) Resûlullah (sas) Hz. Zeyneb ile evlendi. Bu evliliğe herkesten çok sevinen Hz. Zeyneb olmuştu.

Resûlullah'ın (sas) Hz. Zeyneb ile evlenmesi sebebiyle, çirkin ve edepsizce saldırılara uğradığı, ilk kaynaklardan itibaren kendisine yer bulan, rivayet şöyledir:

“Resûlullah (sas) Zeyd b. Hârise'yi bulmak için evine gitmişti... Zeyd evde yoktu ve Zeyneb acele ile dışarı kıyafetini giymeden kapıyı açarak Resûlullah'ı (sas) uygun olmayan bir şekilde karşıladı. Resûlullah (s) onu görmemek için yüzünü çevirdi. Zeyneb, “Ya Resûlallah! Zeyd evde yok, annem babam sana feda olsun, buyur içeri gir!” dedi. Resûlullah (s) Zeyneb'i beğenerek... “Yüce Allah'ı tenzih ederim. Kalpleri evirip çeviren Allah'ı tenzih ederim” diyerek oradan ayrıldı. Zeyd eve gelince eşi ona durumu anlattı. Zeyd, “Ona içeri girmesini söylemedin mi?” diye sorunca Zeyneb, “Ben bunu teklif ettim; fakat kabul etmedi.” dedi. Zeyd: “Peki Resûlullah'tan herhangi bir şey işitmedin mi?” diye sorunca Zeyneb: “... Yüce Allah'ı tenzih ederim. Kalpleri evirip çeviren Allah'ı tenzih ederim.” sözünü söylediğini işittim” dedi. Bunun üzerine Zeyd, Resûlullah'a (sas) gidip, “Ya Resûlallah! Aldığım habere göre bize gelmişsin, içeri girseydin ya? Annem babam sana feda olsun, belki de Zeyneb senin dikkatini çekmiştir. Onu senin için boşayayım.” deyince, Resûlullah (sas) “Eşini yanında tut.” dedi. O günden sonra Zeyd, Resûlullah'a her geldiğinde Zeyneb'i boşamaktan bahsediyor ve “Yâ Resûlallah! Onu boşayayım.” diyordu. Fakat Resûlullah (sas) her seferinde “Eşini tut, boşama!” cevabını veriyordu. Netice itibarıyla Zeyd onu boşadı ve ondan uzaklaştı... Resûlullah (sas) odasında Hz. Âişe ile konuştuğu esnada kendisini bir uyuklama hali aldı. Kısa bir süre sonra uykusundan sevinçle uyandı ve tebessümle: “Kim Zeyneb'e gidip de Allah'ın onu, gökler üzerinden benimle evlendirdiği müjdesini verecek?” dedi ve: “Resûlüm! Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye: ‘Eşini yanında tut, Allah'tan kork!’ diyordun” ayeti ile devamındaki konuyla ilgili ayetleri okudu.”^[2]

Kolay anlaşılması için -aslını bozmayacak küçük değişikliklerle ve en hafif şekliyle naklettığımız- bu rivayet, bir kısmı biraz farklılıklarla bir kısmı daha pervasızca hatta edepsizce tasvirlerle muhtelif tefsir, siyer ve İslâm Tarihi kaynaklarında yer almaktadır. Yüce Allah'ın Kur'an'da

[2] İbn Sa'd, *Tabakât*, X, s. 105-106.

Resûlü için: “*Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin*”^[3] buyururken bu rivayet onu ahlâkî bir zafiyet içinde göstermektedir. Bazı müfessirler tarafından; ayetlerin ruhundan uzak, peygamberlik ile asla yan yana gelemeyecek böyle rivayetleri savunma çabaları, oryantalistlerin hadiseyi ganimet bilerek Yüce Nebi'nin saygınlığı ve temiz ahlakına dil uzatmalarına sebep olmaktadır. Bunlar Hz. Peygamber'e, şehevî arzularının esiri olan, çocuk yaştakilerle evlenen ve aile içi evlenme yapan vs. biri olarak saldırmışlardır. İngiliz oryantalist David Samuel Margoliouth, bu saldırılara kaynak üretmek için Talmud'a dayandırdığı: “*Cinsel arzunun dokuzu Araplara biri de dünyanın geri kalanına verilmiştir.*” şeklinde bir alıntıya atıfta bulunur. İngiliz oryantalizminin en önemli temsilcilerinden Sir William Muir, Margoliouth, Alman oryantalistlerinden Gustav Weil, Theodor Nöldeke, Hurbert Grimme, Rudi Paret ve daha pek çok oryantalist yukarıda naklettiğimiz rivayeti delil göstererek Hz. Muhammed'e (sas) ağır saldırılarda bulunurlar. Bu saldırıları doğru bulmayan İngiliz oryantalizminin kurucularından George Sale, Hz. Peygamber'in evlilikleri konusunda geleneksel saldırgan Hristiyan iddialarının ilmî olmadığını ve Hz. Muhammed'i doğru anlamaya engel olduğunu söyleme ihtiyacını duymuştur.^[4] Türkiye'de “2000 İkinin'e Doğru” dergisinin 22-28 Mart 1987 tarihli 12. sayısının 8-14 sayfaları arasında “*Hız. Muhammed'in Cinsel Hayatı*” başlığı ile yer alan yazıyla bu saldırılar ironik bir üslup ile ve çirkin bir şekilde üstelik bir de resimlenerek devam ettirilmiştir.

İbn İshâk (ö.704/768) ve İbn Sa'd'dan (ö.230/845)^[5] itibaren kaynaklarda yer almaya başlayan bu tür rivayetlerin birçok iftira ve asılsız sözlerle İslâm'ı karıştırmaya çalışan bazı toplulukların iftiralarından başka bir şey olmadığını söyleyebiliriz.^[6] İbn Kesîr'in: “*İmâm Ahmed b. Hanbel'in burada Hz. Enes'ten naklettiği pek çok garîpliklerle dolu bu rivâyeti; aynı şekilde İbn Cerîr ve İbn Ebu Hatim'in selef-i sâlihînden zikrettikleri haberleri burada kaydetmeyi uygun görmedik. Çünkü sıhhatli haberler değıldirler*”^[7] şeklinde yaptığı değerlendirme çok önemlidir. Biz de İbn Kesîr'in bu değerlendirmesinin

[3] Kalem, 68/4.

[4] İbrahim Sarıçam, Mehmet Özdemir, Seyfettin Özşahin, *İngiliz ve Alman Oryantalistlerin Hz. Muhammed Tasavvuru*, Nobel Yayınevi, Ankara 2011, s. 311; 319.

[5] İbn Sa'd, *Tabakât*, c. X, s. 105-115.

[6] Kurtubî, *el-Câmiu'l-Ahkâmi'l-Kur'an*, XIV, s. 190; Derveze, *Kur'an'a Göre Hz. Muhammed'in Hayatı*, c. II, s. 78.

[7] İbn Kesîr, *Büyük İslam Tarihi*, IV, s. 249.

rehberliğinde bu tür edepsiz rivayetleri, Allah Teâlâ'nın: *"Ey Muhammed! Doğrusu sen yüce bir ahlâk üzeresin"* buyurduğu *"bütün evrene rahmet olarak gönderilen"* bir peygamber olan Hz. Muhammed (sas) ile birlikte anmayı dahi uygun bulmadık.

ÂİLE REİSİ OLARAK HZ. MUHAMMED (SAS)

MUSTAFA AĞIRMAN
PROF. DR.
ATATÜRK Ü. İLAHİYAT FAK.

Evlilik, Yüce Allah'ın emri, peygamberlerin özellikle de bizim peygamberimiz Hz. Muhammed Mustafa'nın sünnetidir. Hz. Peygamber efendimiz birçok hadisinde evlenmenin ve bir aile yuvası kurmanın önemine işaret etmiştir. Sadece işaret etmekle kalmamış, evlenerek bu hayırlı işte de ümmetine örnek olmuştur. Ayrıca aile yuvasının bir huzur ortamı olduğuna işaret etmiş ve hayatında bu huzuru eşleri ve çocukları ile birlikte yaşamıştır. Bir baba olarak çocuklarının doğumunda sevinmiş, ölümlerinde de üzülmüştür. İbrahim'in doğum haberini getiren Ebû Râfi'ye hediye vermiş, İbrahim'in annesi Mâriye'yi de azat etmiştir. İbrahim on sekiz aylık iken vefat edince de üzülmüştür.^[1]

Bir aile reisi olarak Hz. Peygamber, aile fertlerine nasıl davranılması gerektiğini emir ve tavsiyelerle açıkladığı gibi, bizzat kendi davranışları ve uygulamalarıyla da ortaya koymuştur. Aile yuvasında huzurun hâkim olabilmesi için her şeyden önce erkeğin, kadına iyi davranması gerektiğini çok açık ve kesin bir şekilde dile getirmiştir. Bu konuda şunları demiştir:

“Sizin en hayırlınız, ailesi için hayırlı olanıdır. Bana gelince ben, aileme karşı en hayırlı olanınızım.”^[2]

“Sizin en hayırlınız, hanımlarına karşı iyi davrananınızdır.”^[3]

“Müminlerin iman bakımından en mükemmel olanı, ahlâkça en güzel olanı ve aile fertlerine yumuşak davrananıdır.”^[4]

[1] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 135-136.

[2] İbn Mâce, “Nikâh”, 50.

[3] İbn Mâce, “Nikâh”, 50.

[4] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, VI, 47.

Medine döneminde Hz. Peygamber Efendimiz'e on yıl hizmet eden Hz. Enes şöyle der: "Ben, ailesine Rasûlullah kadar şefkatli bir kimse görmedim."^[5]

İnsan, tek başına değil, toplum içinde ve toplumla beraber yaşayan bir varlıktır. Cemiyet halinde yaşayan insanların birbirlerine karşı elbette bir takım hak ve hukukları vardır. Medenî insanın, bu hak ve hukuka riayet etmesi gerekir. Elbette ki, insanın üzerinde hakkı olan kişilerin başında aile fertleri gelmektedir. Çünkü kişinin sevincini ve üzüntüsünü ilk önce paylaştığı kimseler aile fertleridir. Hz. Peygamber, çeşitli vesilelerle erkeklerin kadınlar üzerinde, kadınların da erkekler üzerinde hakları bulunduğunu söylemiş ve bu konuda şöyle buyurmuştur:

"Ashabım! Size kadınlara iyi davranmanızı tavsiye ederim. Vasiyetimi tutunuz. Zira onlar sizin idarenize ve himayenize verilmişlerdir..."^[6]

Müslümanların iyi ve huzurlu bir aile yuvası kurması konusunda sorumluluğu erkeklerle yükleyen Hz. Peygamber, kadınlar hakkında Allah'tan korkulmasını ve onlar hakkında haksızlık yapılmamasını istemiştir. Kocasını şikâyet için kendisine gelen kadınların sayısı artınca bu tür davranışta bulunanların iyi kimseler olmadığını söylemiş ve şöyle buyurmuştur:

"Kadınlarınızı nasıl dövüyor, sonra da akşam olunca beraber yatıyorsunuz."^[7] Hz. Peygamber, hanımlarına iyi davranmış, onları dövmemiştir. Kendisi bunu yapmadığı gibi, hanımlarını dövenleri de kınamıştır. Kadınların dövülmemesi, hele yüze hiç vurulmaması, kötü sözlerle küçük düşürülmemesi ve evinin terkedilmemesi konularında ikaz da bulunmuştur. "Kadınları ancak kötüleriniz döver"^[8] diyerek kadınlarını dövenler hakkındaki hükmünü vermiştir. Hz. Peygamber Efendimiz, aile fertlerinin eğlenme ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılar, meşru eğlencelerden onları yararlandırmaya çalışırdı. Ramazan ve Kurban bayramı merasimlerine eşlerini ve kızlarını da götürürdü. Bir bayramda Habeşlilerin sergiledikleri gösterileri Hz. Âişe'nin seyretmesine izin vermiş ve hatta yardımcı olmuştur. Hz. Âişe ile koşu yapmış,^[9] aile fertleri ile şakalaşmıştır.

Hz. Peygamber Efendimiz, hanımları ile istişare etmiştir. Kaynaklarda bu konu ile ilgili bol miktarda bilgi vardır. Ayrıca zaman zaman hanımlarının itirazlarına ve taleplerine maruz kalmıştır. Şayet hep emredici olsaydı, hanımlarına bir şey danışmasaydı herhangi bir itirazla karşılaşmazdı. Bu bakımdan

[5] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 136.

[6] Tirmizî, "Radâ", 11.

[7] Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 17.

[8] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 204.

[9] İbn Mâce, "Nikâh", 50.

“hanımlarla istişare edilmesini, ancak söylediklerinin aksiyle hareket edilmesini”^[10] söylediğine dair rivâyetin sıhhati üzerinde durulması gerekir. Her şeyden önce bu rivâyet hadis tekniği açısından sağlam değildir. Çünkü hiçbir sahih hadis kitabında yer almamaktadır. Üstelik bu söz, Hz. Peygamber’in uygulamalarına ters düşmektedir. Bilinen bir gerçektir ki, ilk vahyi aldığı zaman, içinde bulunduğu sıkıntılı durumu hanımı ile istişare etmiştir. Hz. Hatice de hem kendisini teselli etmiş ve hem de onu meseleye kesin çözüm bulacak ve doğru teşhis koyacak bir kişiye, amcasının oğlu Varaka b. Nevfel’e götürmüştür. Bu olay, o sıralarda elli beş yaşlarında olan Hz. Hatice’nin di-rayetini, soğukkanlılığını ve isabetli karar verme yeteneğini mükemmel bir şekilde ortaya koymaktadır. Hz. Peygamber, ilk eşi Hz. Hatice’nin bu ve buna benzer desteklerini onun vefatından sonra da yâd etmiş ve sadık eşine olan vefasını göstermiştir.

Hz. Peygamber Efendimiz, hicretin altıncı yılında Zülkâde ayının başında Medine’de yerine Abdullah b. Ümmü Mektûm’u vekil bırakarak umre yapmak için bin beş yüz sahâbi ile Mekke’ye hareket etti. Müslümanlar yanlarına yolculuk silahı olarak sadece kınlarına sokulmuş olan kılıçlarını aldılar. Hz. Peygamber, gerekirse savaşmak için silah alınması yolundaki teklifleri kabul etmedi. Kurbanlık olarak yetmiş deve aldı. Hali vakti yerinde olan bazı sahâbiler de kendi kurbanlıklarını aldılar. Mekke müşrikleri, Hz. Peygamber’i ve beraberindekileri Mekke’ye sokmadılar. Hudeybiye’de bir barış anlaşması yapıldı. Bu anlaşmaya göre Müslümanlar bu sene Mekke’ye girmeden geri dönecek ve yapamadıkları umreyi seneye gelip yapacaklardı. Hz. Peygamber, barış anlaşmasından sonra sahâbîlere kurbanlarını kesmelerini ve tıraş olmalarını emretti. Sahâbîler, görünüşte anlaşmanın şartlarını Müslümanların aleyhine buldukları için isteksiz davrandılar ve hiçbiri kalkıp bu emri yerine getirmedi. Hz. Peygamber, emri tekrarladıkça yüzüne baktı durdular. Bu duruma çok üzülen ve hatta kızan Hz. Peygamber, hanımı Ümmü Seleme’nin çadırına giderek durumu ona anlattı. Ümmü Seleme, Hz. Peygamber efendimize şunları söyledi: “Yâ Rasûlallah! Sen çıkıp kurbanını kes ve başını tıraş et. Onların hepsi sana uyacaktır. Hz. Peygamber, Ümmü Seleme’nin tavsiyesini yerine getirdi; ashâb-ı kirâm da duyguları ile hareket etmeyi bırakıp ona uydular. Habeş muhâciresi olan Hz. Ümmü Seleme’nin tecrübesi ve isâbetli görüşü Hz. Peygamber Efendimizi bir sıkıntıdan kurtardı.

Hz. Peygamber Efendimiz, hanımlarının ve diğer aile fertlerinin yakınlarına da ilgi ve alaka gösterirdi. Hanımları tarafından yakınları, Hz. Peygam-

[10] Aclûnî, *Keşfu’l-hafâ*, II, 3.

ber'in evine rahatlıkla gider gelirlerdi. Özellikle Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, Hz. Peygamber efendimizi sık sık evinde ziyaret eder ve onunla tatlı tatlı sohbet ederlerdi. Kayın pederi Ebû Süfyan, henüz Müslüman olmadan önce Medine'ye gelince kızı Ümmü Habibe'nin evine gelmişti. Ev halkından sayılan Enes'in annesi ve anneanesi de sık sık bu eve uğrayan kişilerdendi. Babasından ve annesinden kendisine intikal eden ve çocukluk yıllarında kendisinin hizmetini gören Ümmü Eymen de hâne-i sâadete uğrayanlardan biridir. Hz. Peygamber de zaman zaman onu kendi evinde ziyaret eder ve ona "Anneciğim!" diye hitap ederdi. Onun için "bu, benim ailemin bakiyesidir, annemden sonraki annem" derdi.^[11]

Hz. Peygamber Efendimiz melek değildi; o da bir insandı. Hz. Peygamber Efendimizin eşleri ve biz müminlerin anneleri olan hanımefendiler de birer insandı; onlar da melek değildi. Şurası bir gerçektir ki, insanın olduğu yerde ister istemez problemler olur. Olgun insanlar bu problemleri güzel bir şekilde, kimseyi kırmadan ve incitmeden çözerler. Bizim Peygamberimiz insanların en olgunu ve en kâmil olanıdır. Çok az da olsa Hz. Peygamber Efendimiz ve eşleri arasında kırgınlıklar olmuştur. Bunu bize Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de haber vermekte ve şöyle buyurmaktadır:

"Ey Peygamber! Eşlerine şöyle söyle: Eğer dünya hayatını ve onun süsünü istiyorsanız, gelin size boşanma bedellerinizi vereyim de, sizi güzellikle salı vereyim. Eğer Allah'ı, Resûlü'nü ve ahiret yurdunu istiyorsanız, bilin ki Allah içinizden iyilik yapanlara büyük bir mükâfat hazırlamıştır. Ey peygamber hanımları! Sizden kim açık bir hayasızlık yaparsa, onun azabı iki katına çıkarılır. Bu, Allah'a göre kolaydır. Sizden kim, Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder ve yararlı iş yaparsa ona mükâfatını iki kat veririz. Ve ona (cennette) bol rızık hazırlamışızdır. Ey Peygamber hanımları! Siz, kadınlardan herhangi biri gibi değilsiniz. Eğer (Allah'tan) korkuyorsanız, (yabancı erkeklere karşı) çekici bir eda ile konuşmayın; sonra kalbinde hastalık bulunan kimse ümide kapılır. Güzel söz söyleyin. Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Resûlü'ne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor. Evlerinizde okunan Allah'ın ayetlerini ve hikmeti hatırlayın. Şüphesiz Allah, her şeyin iç yüzünü bilendir ve her şeyden haberi olandır.^[12]

Bu ayetlerin nazil olduğu sıralarda, artık Hz. Peygamber, aşağı yukarı bütün Arabistan'a hâkim durumda idi. İctimaî hayatta büyük değişiklikler

[11] İbn Sa'd, *et-Tabakât*, VIII, 223.

[12] Ahzâb, 33/28-34.

meydana gelmişti. Artık yoksulluk yerine, refah ortalığı kaplamaktaydı. Bu şartlar altında Hz. Peygamber'in hanımları da, umumî refahtan pay almayı arzularak, Rasûlullah'tan bazı ziynet eşyaları ve daha iyi bir geçim istemişlerdi. İşte bu sırada gelen vahiy, Hz. Peygamber'e, yine eskisi gibi, sadelikten ayrılmamasını emretti. Böyle bir emir, dünya hayatına düşkün, her geçen gün gücüne güç, servetine servet katmak için çırpınan maddeperest bir insan tarafından tebliğ edilmiş olamazdı. Şayet Rasûlullah, zevcelerine de bu umumî refahı sağlamış olsaydı, en küçük bir itirazla karşılaşmazdı. Ne var ki Hz. Peygamber, yaşantısını ve yaşantısının sadeliğini asla değiştirmeyecekti. Cemiyetin yaşantısında ne kadar değişiklik olursa olsun, dünyanın geçici ziynetleri Resûlullah'ın evinde yer almayacak, nübüvvet harîmi, dünya alayışından uzak kalacak ve bu şekliyle Hz. Peygamber kıyamete kadar gelen iktidar sahiplerine örnek olacaktı.

HZ. PEYGAMBER'İN EVİNDEKİ YETİMLER

MUSTAFA AĞIRMAN
PROF. DR.
ATATÜRK Ü. İLAHİYAT FAK.

Yetim, babasını kaybeden; öksüz de annesini kaybeden çocuk demektir. Ergenlik yaşına gelmeden babasını kaybeden erkek ya da kız, zengin ya da yoksul çocuklara yetim denir. Kocasını ölen kadın için de «dul» anlamında «yetim» kelimesi kullanılır. Yetimler, topluma Yüce Allah'ın emanetleridir. Bunun için yetimleri korumaya alarak eğitip yetiştirmek ve topluma yararlı insan olmalarına çalışmak Müslümanların ahlâkî ve hukukî görevidir. Yetimlik süresi buluş çağına kadardır. Hz. Peygamber efendimiz şöyle buyurur: “Buluş çağına ulaştıktan sonra yetimlik kalkar.”^[1]

Bilindiği gibi Hz. Peygamber, yetim olarak dünyaya geldi. Çünkü o doğmadan önce babası Abdullah vefat etmişti. Altı yaşına geldiğinde de annesi Âmine Hâtun vefat ettiği için öksüz kaldı. O, babadan yetim ve anneden öksüz olarak büyüdü. Altı yaşından sekiz yaşına kadar dedesi Abdülmüttalib'in yanında, sekiz yaşından yirmi beş yaşına kadar da amcası Ebû Tâlib'in evinde kaldı. Yirmi beş yaşına geldiğinde Hz. Hatice ile evlendi ve kendi yuvasını kurdu.

Hz. Peygamber efendimiz, altı çocuğunun annesi olan Hz. Hatice hayatta iken başka bir kadınla evlenmedi. Onu hem çok seviyor hem de saygı duyuyordu. Çünkü o, gerçekten mükemmel bir hanımefendi, şefkatli bir anne, anlayışlı bir eşi. Hz. Peygamber'e en sıkıntılı günlerinde maddî ve manevî destekler veren üstün bir insandı. Hz. Peygamber onun hakkında şöyle buyurur: “Dünya kadınlarının hayırlısı Meryem'dir. Bu ümmetin kadınlarının hayırlısı da Hatice'dir.”^[2]

Hz. Peygamber efendimiz, Hz. Hatice'nin vefatından sonra çocuksuz ve yaşlı bir dul kadın olan

[1] Ebû Dâvûd, “Vesâyâ”, 6.

[2] Buhârî, “Menâkıb”, 19.

Hız. Sevde ile evlendi. Hız. Hatice'den sonra evlendiği hamınlar içerisinde Hız. iŐe hariç diğerleri duldu. Sadece Hız. iŐe bekardı. Hız. Peygamber'in bekardı olarak evlendiği Hız. iŐe'den ve dul olarak evlendiği eŐlerinden çocuğu olmadı. Sadece Mısırlı eşi Mariye'den oğlu İbrahim oldu. Hız. Peygamber'in, Hız. Hatice'den sonra evlendiği dul olan hanımlarından mm Seleme ve mm Habibe hariç, diğerlerinin önceki eŐlerinden de çocukları olmamıŐtı.

Hız. Ümmü Seleme, Hız. Peygamber'in evine dört yetim çocuğu ile birlikte geldi. Ümmü Habibe'nin de bir yetimi vardı. Ümmü Seleme'nin yetimlerinin ikisi kız, ikisi erkekti. Ümmü Habibe'nin yetimi ise kızdı. Ümmü Seleme ile hicretin dördüncü yılında, mm Habibe ile de hicretin yedinci yılında evlenmiŐti. Ümmü Seleme'nin çocukları Seleme, Ömer, Zeynep ve Drre ile mm Habibe'nin kıızı Habibe, vey de olsa Hız. Peygamber gibi bir baba kazanmıŐ oldular. Yani hicretin yedinci yılından itibaren Hız. Peygamber'in evinde beş yetim ocuk vardı. Hız. Peygamber bunlarla çok yakından ilgilendi.

Hız. Peygamber efendimiz, mm Seleme'nin ve mm Habibe'nin çocuklarını kendi çocukları gibi sever ve öylece himaye ederdi. Bu ocuklarlaŐakalaŐır, kendilerini sever ve onlara babalarını aratmazdı. Ümmü Seleme'nin kıızı küçük Zeyneb'in yzneŐaka ile biraz su serpmiŐ ve onu neŐelendirmiŐtir. Zeyneb, yaŐlandıđı zaman bile yüzünde gençliğin tazeliğini korur, bilenler de bunu yüzüne serpiyen suya bağlarlardı.^[3]

Bir gün Allah'ın Rasl, Ümmü Seleme'nin yanında idi. Ümmü Seleme'nin kıızı Zeyneb de oradaydı.

Hız. Ftım, oğulları Hasan ve Hüseyin ile oraya geldi. Rasûlullah torunlarını kucaklayıpŐyle buyurdu:“Ehl-i Beytim! Allah'ın rahmeti, bereketi üzerinize olsun. Allah her türlü hamde layıktır. O ne üstün birŐeref sahibidir!”

Kızı Zeyneb'in anlattığına göre annesi mm Seleme, bunu duyunca ağlamaya başladı. Rasûlullah ona bakarakŐefkatli bir halde:

“Seni ağlatan nedir?” diye sordu. Bunun zerine o:“Ey Allah'ın Rasl! (Allah'ın rahmet ve bereketini) Ehl-i Beytin arasında taksim ettin; beni ve kızımı bıraktın.” cevabını verdi. Onun bu sözü zerine Rasûlullah (sas)Şöyle buyurdu: “Hem sen, hem de kızın Ehl-i Beyt'tensiniz.”^[4]

Ümmü Seleme'nin oğlu Seleme'yi, Uhud'daŐehit olan amcası Hamza'nın kıızı mme ile evlendirdi. Nikhlarını kıydıktan sonra aŐhabına dnerekŐyle dedi: “Görüyorsunuz ki, ben onu mkfatlandırdım.”^[5]

[3] İbn Hacer, *el-İŐbe*, IV, 311.

[4] Ahmet b. Abdullah et-Taberi, *es-Sımtu's-Semn*, s. 92-93.

[5] İbn Sa'd, *Tabakât*, III, 8.

Seleme'nin kardeşi Ömer, Hz. Peygamber'in kendilerini nasıl yetiştirdiğini şöyle anlatır: “Ben, Resûlullah'ın (sas) himayesinde yetişen bir çocuktum. Yemek yerken, elim yemek tabağının her yanına giderdi. Bunun üzerine Rasûlullah (sas) bana şöyle buyurdu: “Oğlum, besmele çek! Sağ elinle ye! Hep önünden ye!”^[6] Ömer, Hz. Peygamber'den öğrendiği bu görgü kuralını hayatı boyunca uyguladığını söylemektedir. Onun gibi peygamber elbette terbiyesiyle yetişmiş birine yakışanda elbette budur.

Hz. Peygamber, kendi hanımlarının yetimlerinden ayrı olarak Es'ad b. Zürâre'nin üç yetim kızı ile de ilgileniyordu. Es'ad b. Zürâre, Medinelilerden İslâm dinini ilk kabul eden kişidir. Akabe bîatlarında bulunmuş ve Medine'nin İslamlaşması için çok gayret göstermiştir. Mus'ab b. Umeyr, onun himayesinde Medine şehrinde faaliyet göstermiştir. Es'ad, hicretten sonra ilk ölen, cenaze namazı Hz. Peygamber tarafından ilk kıldırılan ve Ensar'dan Bakî mezarlığına ilk defnedilen sahâbîdir. Hicretten dokuz ay sonra ölen ve erkek çocuğu olmayan Es'ad b. Zürâre, ölümünden önce Kebşe, Habibe ve Füre'y'a (veya Fâria) adlı kızlarını Hz. Peygamber'e emanet etmişti. Hz. Peygamber de bunları kendi hanımları Sevde ve Âişe'nin yanlarına yerleştirerek bakımlarını üstlenmiş, büyütmüş, ilgilenmiş ve evlendirmiştir. Hz. Peygamber hayattayken, Habibe'nin yeni doğan oğluna Es'ad ismini verdi.^[7] Kızlarını Hz. Peygamber'e emanet etmiş olmasından, Es'ad b. Zürâre'nin eşinin kendinden önce ölmüş olduğunu anlıyoruz. Hz. Peygamber Medine'ye geldikten dokuz ay sonra bakmak için evine üç yetim kız almış ve bunların sayısı gittikçe artmıştır.

Aziz okuyucularım! Kendisi için değil, ümmeti için yaşayan bir peygamberin ümmetiyiz. Hayatını, İslâm'ın her türlü değerlerine vakfetmekle birlikte yetimlere, yoksullara, kimsesizlere, vakfeden bir peygamberin ümmetiyiz. Acaba bizim hayatımız, ümmeti olmakla şeref duyduğumuz peygamberimizin hayatına ne kadar benziyor? Her birimiz, gece-gündüz bunu düşünelim.

[6] Buhârî, “Et’ime”, 2-3; Müslim, “Eşribe”, 108.

[7] İbn Sa’d, *et-Tabakât*, III, 610.